Ana Bogatu

INTERPRETAREA DINAMICII VOCABULARULUI DIN PERSPECTIVA PRINCIPIULUI SISTEMIC ŞI ISTORIC

Limba, după Humboldt, nu mai este *ergon* (produs), ci *energeea* (activitate), aflându-se în continuă mişcare, evoluție, dezvoltare. E. Coşeriu menționează: „Nu există limba ca ergon. Ergon-ul există numai ca o abstracție. Adică unde putem găsi limba? Într-o gramatică şi într-un dicționar. Adică putem «extrage» limba, pe când textul îl avem" [1, p. 66].

Vorbitorul este convins că realizează mereu aceeaşi limbă, că nu vorbeşte altă limbă, şi că el nu face altceva decât să continue tradiția. Când adoptă ceva nou, adoptă fiindcă aşa „se zice", considerând că asta ține de limbă deja, că în limbă se zice aşa [2, p. 87].

Datorită faptelor menționate mai sus, precum şi a altor fapte (precum globalizarea, terminologizarea ş.a.) direcțiile de cercetare lingvistice referitoare la dinamica vocabularului fac obiectul acestui demers. În ultimul timp acest subiect continuă să fie discutat pe larg în literatura de specialitate, dar suscită o serie de întrebări: De ce se diminuează sau nu se porneşte de la faptul că limba este un sistem de semne, iar dinamica vocabularului nu poate fi studiată obiectiv, profund şi amplu decât în diacronie, ori cine nu cunoaşte istoria limbii nu poate „situa" limba în diacronie, nu o poate analiza sincronic.

În secolul XXI lingvistica a acumulat un volum enorm de date concrete privind materia (substanța) limbii, precum şi dinamica ei. Deci scopul şi intenția noastră este de a investiga nu numai latura observabilă, adică nu numai fenomenele ce țin de problematica actuală, ci să pornim de la structură, adică de la rețeaua de relații dintre unitățile limbii, asupra căreia a atras atenția în mod special F. de Saussure.

În procesul studierii acestei laturi a problemei, structuralişti au admis în sincronie exagerări, care şi-au găsit întruchiparea în glosematică (care recunoştea numai forma şi nu lua în considerație materia, substanța limbii).

Limba, ca sistem de semne, îşi are procedeele corespunzătoare de cercetare. Dar, dacă caracterul de sistem al limbii nu mai trezeşte îndoieli, atunci de ce studierea sistemică şi funcțională nu este acceptată la fel de univoc atunci când se studiază dinamica vocabularului?

În virtutea faptului că tratarea structural-sistemică şi funcțională a limbii dă preferință stărilor ei sincronice, acesteia, de multe ori, i se atribuie antiistorismul, adică se realizează unele studii de suprafață, care aparent sunt „în vogă" ori „acoperă" necesitățile moderne ale vocabularului. Deci este imposibil să recunoşti sistemul în limbă dacă nu recunoşti modul sistemic de studiere a cesteia.

Atunci când vorbim de sistem trebuie să recunoaştem că această noțiune nu este proprie doar lingvisticii, ci şi altor domenii, dar care înțeleg şi susțin latura care îi interesează. În lingvistică, trebuie să studiem nu numai mişcarea pură, ci sistemul în mişcare, iar pentru aceasta este necesar, mai întâi, identificarea fenomenului glotic, precum şi dezvăluirea

BDD-A6579 © 2010 Academia de Ştiințe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:00:22 UTC)

caracterului de sistem. Deci tratarea sistemică trebuie să preceadă tratarea istorică, deoarece dezvoltarea istorică constituie o desfăşurare în timp a legii sistemului [3, p. 181].

Sigur, atunci când se doreşte abordarea unui fenomen lingvistic este logic, mai întâi, să se cunoască ce reprezintă fenomenul dat în cadrul sistemului, pentru a putea urmări schimbările care au survenit cu timpul în cadrul lui, deoarece numai aşa se poate face un studiu complex al vocabularului.

Mioara Avram susţine că pentru a raporta cele două aspecte funcţionale ale dinamicii vocabularului, în plan vertical şi orizontal, trebuie nuanţată sincronia şi diacronia [4, p. 293]. Pentru diacronie este într-adevăr specific mişcarea pe verticală, schimbarea de la o etapă la alta. Pentru sincronie trebuie precizat mai întâi ce se înţelege prin aceasta: în secţiuni strict sincronice, care reprezintă limba la un moment dat. Dinamica se manifestă în plan orizontal, în varietate, dar dacă se consideră sincronie situaţia limbii dintr-o perioadă mai mică sau mai mare, mergând până la un secol, manifestările dinamicii în plan vertical sunt inerente. Oricum, perspectiva diacronică intervine în studierea varietăţii sincronice atunci când se disting inovaţiile de elemente conservatoare.

Tentativele ştiinţei de a cuprinde în calitate de obiecte de studiu noi zone ale realităţii, noi dimensiuni ale acesteia, au generat contrapunerea falsă dintre reprezentările structural-sistemice (statice,sincronice) şi cele istorico-genetice [5, p. 11]. De aceea, în procesul cunoaşterii ştiinţifice atât adepţii noilor concepţii, cât şi oponenţii lor puneau în opoziţie istorismul şi sistemicitatea, evoluţia şi organizarea, diacronia şi sincronia. Cu toate acestea, trebuie de recunoscut faptul că din momentul în care unul dintre punctele de vedere aflate în confruntare începea să pretindă la exclusivism, el devenea unilateral şi abstract, şi, de fapt, îşi închidea calea spre perceperea globală a obiectelor din realitate, care întotdeauna sunt şi complex organizate, adică sistemice, şi aflate în permanentă dezvoltare, adică dinamice, dar care necesită o abordare mai mult sau mai puţin istorică.

În lingvistica teoretică modernă până acum se poartă discuţii între reprezentanţii a două direcţii de cercetare, adică adepţii studierii preponderent istorice şi adepţii studierii preponderent structural-sistemice şi funcţionale, dar nici unii, nici alţii nu neagă totalmente tratarea contrară, apărând mereu polemici dure, exagerări.

Adepţii tratării structural-sistemice îi numesc pe „adversarii" lor de idei – *tradiţionalişti*, şi le reproşează faptul că privesc cu scepticism necesitatea studierii sistemice a limbii în sincronie.

Adepţii tratării istorice a limbii îi numesc pe „adversarii" lor – *structuralişti*, şi le reproşează faptul că ei pretind la mai mult decât se admite în ştiinţă, că îşi consideră concepţiile ca fiind ele singurele juste, că ignorează istoria şi văd în limbă numai sistemul.

Cu toate acestea, trebuie de conştientizat faptul că principiul istoricului şi principiul structural-sistemic, numai luate împreună vor asigura tratarea nesuperficială, ci aprofundată a faptelor de limbă. Deci ambele metode de cercetare ale faptelor de limbă sunt necesare, şi, fiecare dintre ele este necesară, şi, fiecare dintre ele urmează a fi aplicată atunci şi acolo, unde ea este mai adecvată scopului cercetării: pentru a contribui la constituirea şi consolidarea lingvisticii integrale, susţinute de corifeul ştiinţei despre limbă, Eugen Coşeriu.

Deci în funcţie de preocupările şi caracterul întregului investigat, ori a părţilor acestui întreg, în centrul atenţiei lui se vor afla legăturile generale existente obiectiv, dintre părţile întregului şi legităţile acestei legături.

BDD-A6579 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:00:22 UTC)

Prin urmare, examinarea istorică şi sistemică a faptelor de limbă nu este numai o alternativă: se cere şi sinteza caracteristicelor şi determinărilor sistemice şi istorice ale întregului, întrucât conlucrarea ambelor metode este o condiţie *sine qua non.*

Înţelegerea sistemică a limbii nu anulează însă realitatea caracterului istoric al fenomenului, evoluţia limbii nu a fost niciodată negată. Această nouă optică, care conciliază sincronia şi diacronia, impune noi exigenţe metodologice atât descrierii sincronice, cât şi cercetării istorice a fenomenului lingvistic.

Referinţe bibliografice

1. E. Coşeriu. *Lingvistica integrală*. – Bucureşti, 1996, Editura Fundaţiei Culturale Române.

2. E. Coşeriu. *Sincronie, diacronie şi istorie*. – Bucureşti,1997.

3. M. Sala. *Enciclopedia limbii române*. – Bucureşti, 2001.

4. M. Avram. *Unificarea limbii noastre literare şi cultivarea limbii în România interbelică*. În: *LR XLVII*, 1998, 5-6, p. 293-303.

5. Silviu Berejan. *Itinerar sociolingvistic*. – Chişinău, 2007.

Institutul de Filologie
(Chişinău)

BDD-A6579 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-18 21:00:22 UTC)